

MAZDĀRZIŅŠ UZ PALODZES

Sastādījusi *Ilze Čerņevska*

Lilijas Rimicānes vāka noformējums

ISBN 978-9934-534-32-4

© «Izdevniecība Avots»

© I. Čerņevska, teksts

© L. Rimicāne, vāka dizains

IEVADS

Cilvēku prātus vienmēr nodarbinājusi veselīga uztura problēma. Pilnvērtīgs uzturs sastāv no ūdens, olbaltumvielām, taukiem, ogļhidrātiem, minerālvielām, vitamīniem, fermentiem, ēteriskajām eļļām, organiskajām skābēm, fitoncīdiem, krāsvielām un vēl daudziem citiem savienojumiem.

Svaigi zaļumi un dārzeņi ir diētiski mazkaloriju produkti, kuru regulāra lietošana uzturā labvēlīgi ietekmē gremošanas procesus, kā arī veicina dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielu uzņemšanu organismā.

Pietiekami daudz dārzeņu mēs lietojam tikai vasarā un rudens periodā, taču ziemā un pavasarī nepieciešamību pēc tiem iespējams apmierināt ar «mājas mazdārziņa» palīdzību, ko var izveidot uz logu iekšējām un ārējām palodzēm, uz balkona vai lodžijas, izmantojot dažāda lieluma kastes, podus vai speciāli šim nolūkam gatavotus konteinerus. Šādi iespējams audzēt dažādus garšaugus, agrīno šķirņu gurķus, tomātus, dažādus sīpolaugus u. c. dārzeņus, turklāt šī nodarbe ir brīnišķīgs līdzeklis pret stresu, bet bērniem ieaudzina mīlestību pret dabu, kā arī pienākuma apziņu.

LAI VEICAS!

MĒNESS KALENDĀRS

Audzējot augus «mājas mazdārziņā», jāievēro vairāki noteikumi:

1. **Nesēt un nestādīt** dienās, kad mainās Mēness fāzes.
2. **Pilnmēness laikā** augi ir stipri novājināti, un to virszemes daļas ir maksimāli sulīgas. Pilnā Mēnesī var stādīt sīpolus, īpaši Vēža zīmē. Pilnā Mēnesī sēj arī ķirbjus un gurķus, jo tad tie labi zied un bagātīgi ražo.
3. **Dilstošā un vecā Mēnesī** gatavo zemi, īpaši, ja Mēness ir Skorpiona, Mežāža, Ūdensvīra vai Zivju zīmē. Tad zeme ir irdena. Jāsēj un jāstāda augi, kam raža veidojas zemē. Izlauž liekās tomātu lapas un žākļu dziņumus. Bietes un burkāni, sēti vecā Mēnesī, neizzied.
4. **Jaunā un augošā Mēnesī** stāda visu, kas ražu veido virs zemes. Augiem nepieciešams vairāk mitruma, tāpēc tie bagātīgāk jālaista.

Zodiaka zīmes iedala «auglīgajās» un «neauglīgajās» zīmēs.

DILLES

Raksturojums. Dilles ir viengadīgs seleriju dzimtas garšaugš, kas tiek audzēts visos dārzos. Dillēm ir izmantojams viss augs – lapas, stiebri, ziedkopas un sēklas. Lapas svaigā, kaltētā vai saldētā veidā izmanto kulinārijā, ziedkopas ir neaizstājamas, gatavojot konservus, bet sēklas liek pie zupām, kas ēdienam dod īpašu garšu.

Dilles bagātīgi satur visas cilvēkam vajadzīgās uzturvielas: ēteriskās eļļas, olbaltumvielas, cukurus, minerālvielas, C, P, PP un B grupas vitamīnus, karotīnu. Īpatnējo aromātu dillēm dod ēteriskās eļļas, kuru galvenā sastāvdaļa ir karvons (līdz 50%), dillapiols (30%) un terpinēns.

Dilles ir ātraudzīgs augs. No sējas līdz ražas iegūšanai pāiet tikai 30–45 dienas, turklāt tās labi dīgst zemā temperatūrā – pie 3–5 °C. Optimālā temperatūra dillu augšanai ir 16–18 °C. Ja temperatūra pazeminās līdz 10–12 °C, augšana palēninās un veģetācijas periods pagarinās.

Dillu pilnvērtīgai augšanai nepieciešama gaisma – 10–14 stundas diennaktī. Jāraugās, lai augsne vienmēr būtu mitra – 75–85 %, bet gaisa mitrumam jābūt 65–75 %. Pārlietu liels mitrums ir kaitīgs, lapas sāk pūt, un augs iet bojā.

Dilļu audzēšanai nepieciešama labi mēslota, irdena augsne. Tās reakcijai jābūt tuvu neitrālai vai vāji skābai. Dilles var audzēt pēc paprikas un tomātiem.

Attālums starp augiem ir 5–7 centimetri. Ziemas periodā dilles audzē mākslīgā apgaismojumā. Vislabāk izmantot dienasgaismas lampas. Tās jānovieto 50 cm virs augiem un jāieslēdz uz 5–6 stundām no rīta.

Ražu vāc 35–40 dienas pēc sējas, kad augi ir 10–20 cm augsti, bet vēl nav attīstījušās ziedkopas. Pēc tam augi rūpīgi jāaplaista, lai tie veidotu jaunus dzinumus.

Audzēšana. Dilles sēj rindās vai izkliedēsējā mitrā, auglīgā augsnē.

Pirms sējas ieteicams sēklas izmērcēt un izdiedzēt. Pēc tam tās samaisa ar zāģu skaidām un izkaisa plānā kārtiņā.

Kastes ar iesētajām sēklām pārklāj ar plēvi, kas veicinās ātrāku sēklu sadīgšanu. Bieži jālaista. Kad parādījušies pirmie dīgsti, plēve jānoņem. Pēc 25 dienām augi jāretina, atstājot starp tiem trīs centimetru attālumu.

Pēc 35–40 dienām var vākt pirmo ražu, sākot no auga galotnes. Tas veicinās sāndzinumu veidošanos.

Lai izvairītos no dažādām slimībām, augsne pirms sējas jāsterilizē.

ŠĶIRNES

Audzēšanai uz palodzes ieteicams izmantot šādas šķirnes:

‘Gribovskij’ – viena no izplatītākajām agrīnajām šķirnēm. Izturīga pret slimībām. No dīgstu parādīšanās līdz

ražas iegūšanai paiet 32–35 dienas. Spēcīgs aromāts. Lapas gaišas, rupjas.

‘Grenadieris’ – agrīna šķirne. Derīga zaļumu un ziedkopu iegūšanai. Ražu var vākt 35–40 dienas pēc uzdīgšanas. Ātri parādās ziedkopas. Tās lielas, vērstas uz augšu.

‘Rišeljē’ – vidēji agrīna šķirne. Ražu var ievākt 40–42 dienas pēc sadīgšanas. Lapas smalkas, kruzuloņas, zilganzaļā krāsā, ar spēcīgu aromātu.

‘Aligators’ – vidēji agrīna krūmveida šķirne. Ražu var iegūt 40–45 dienas pēc sadīgšanas. Veido spēcīgu, uz augšu vērstu rozeti, lapas zaļas, aromātiskas. Piemērota atkārtotai griešanai.

‘Smaragd’ – augstražīga šķirne gan zaļumu, gan ziedkopu ziņā. Augi spēcīgi aplapoti, ar piepaceltu lapu rozeti, 30–35 cm augsti lapu rozetes fāzē un ap 75 cm – ziedēšanas fāzē. Lapas smalkas, zaļas, ļoti aromātiskas. No uzdīgšanas līdz ziednešu veidošanai paiet 28 dienas. Šķirne labi pacieš sausumu.

‘Hanak’ – augstražīga šķirne, izturīga pret lapu slimībām. Zied vēlu (65–75 dienas pēc uzdīgšanas), piemērota zaļo lapu vākšanai.

‘Mammut’ – vēlīna krūmdiļļu šķirne ar kuplu lapu rozeti, tumšzaļām, aromātiskām lapām. Zied vēlu.

‘Superdukat’ – veca vēlīna, augstražīga krūmdiļļu šķirne, lapu vākšana sākas 40–45 dienas pēc uzdīgšanas, zied 85 dienas pēc uzdīgšanas. Lapu rozete kupla, lapas smalkas, aromātiskas.

‘Krezus’ – agrīna puskrūma šķirne, piemērota gan zaļo lapu, gan ziedkopu izmantošanai.

PAPRIKA

Raksturojums. Paprika ir nakteņu dzimtas augs. Izšķir saldo un sīvo papriku. Uzturvērtības ziņā paprikas pārspēj tomātus, jo tajās ir visvairāk C vitamīna, kā arī karotīns, B grupas vitamīni, nikotīnskābe, folijskābe un daudz vērtīgu minerālvielu.

Paprika ir siltummīlošs augs. Tās sēklas dīgst 15–20 °C temperatūrā, bet ziedēšanas laikā nepieciešama 20–25 °C temperatūra. Šie augi ir arī ļoti gaismuprasīgi, nepietiekamā apgaismojumā sāk nokrist lapas.

Audzēšana. Papriku var audzēt vai nu gada pirmajā pusē, izmantojot mākslīgo apgaismojumu, vai no marta līdz septembrim dabiskajā apgaismojumā.

Paprikas sēklas izmērcē siltā ūdenī vai uzkaisa uz mitra auduma un novieto siltā vietā. Kad sēklas sadīgušas, tās izsēj sagatavotā augsnē. Vispirms var sēklas izsēt nelielā kastītē un pēc tam izpiķēt podiņos, bet var arī uzreiz sēt podiņos, katrā podiņā liekot pa 2–3 sēkliņām. Sēklas gulda zemē 1–1,5 cm dziļi. Pēc tam sējeņus noliek siltā vietā, ik pa laikam aprasinot. Sēklas sadīgst 7–10 dienu laikā. Kad parādījušies dīgsti, kastītes vai podiņus iznes gaismā. Vis-

17. zīm. Paprikas sējeņu piķēšana.

18. zīm. Pareizi izstādīti paprikas stādi.

labāk tās novietot uz logu palodzēm, kas vērsti uz dienvidu pusi.

Pēc dīgļlapu atvēršanās papriku sējeņi jāizpiķē 9–12 cm lielos podiņos, kas pildīti ar bagātinātu kūdras substrātu. Vēlams izmantot speciālo tomātiem un paprikām paredzēto substrātu (sk. 17. zīm.). Piķēšana jā dara ļoti rūpīgi, jo paprikas saknītes ir ļoti jutīgas, tās grūti reģenerējas. Šī iemesla dēļ daudzi dārzkopji sēkļiņas uzreiz sēj podiņos un, kad izaugušas 5–7 īstās lapiņas, podiņā atstāj tikai vienu veselīgāko augu.

10–12 nedēļas pēc sējas stādus pārstāda 20–25 cm diametra podos un novieto tos 45 cm attālumā citu no cita (sk. 18. zīm.)

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	3
MĒNESS KALENĀRS.....	4
«AUGLĪGĀS» ZODIAKA ZĪMES.....	5
«NEAUGLĪGĀS» ZODIAKA ZĪMES.....	6
VIETAS IERĪKOŠANA DĒSTU AUDZĒŠANAI	7
AUGIEM NEPIECIEŠAMIE APSTĀKĻI	10
Temperatūra	11
Augsnes un gaisa mitrums	12
AUGU MĒSLOŠANA.....	14
Minerālmēslojums	14
Organiskais mēslojums	16
Pazīmes, kas liecina par barības vielu trūkumu augiem	17
SĒKLU SAGATAVOŠANA	
SĒJAI UN IZSĒJA	19
DĒSTU PIKĒŠANA.....	22
<i>Audzējam garšaugus</i>	
GARŠAUGU AUDZĒŠANA PODOS VAI KASTĒS.....	26

BAZILIKS.....	29
DILLES.....	31
KORIANDRS (KINZA).....	34
KRESSALĀTI.....	35
LAPU KĀRVELE.....	36
LAPU SINEPE.....	37
PĒTERSĪĻI.....	39
PIPARMĒTRA.....	42
PURAVI.....	43
ROZMARĪNS.....	45
RUKOLA.....	47
SELERIJAS.....	48
SĪPOLAUGI.....	51

Audzējam dārzeņus

DĀRZEŅU AUDZĒŠANAI IZMANTOJAMĀ TARA.....	58
AUGSNES SAGATAVOŠANA DĀRZEŅU AUDZĒŠANAI ...	60
GURĶI.....	61
MANGOLDS (LAPU BIETES).....	67
PAPRIKA.....	69
REDĪSI.....	73
SALĀTI.....	76
SPINĀTI.....	78
TOMĀTI.....	80